

Світлана Олександрівна МАШКАНЦЕВА

к.е.н., доцент кафедри економічної теорії і підприємництва на морському транспорті
Національного університету «Одеська морська академія»

Лариса Борисівна СКЛЯР

к.е.н., доцент кафедра обліку та аудиту
Одеської національної академії харчових технологій
E-mail: sklyarlarisa17@gmail.com

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ТРАНСПОРТНОЇ СИСТЕМИ РЕГІОНУ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Машканцева, С. О. Інноваційний розвиток транспортної системи регіону: проблеми та перспективи [Текст] / Світлана Олександрівна Машканцева, Лариса Борисівна Скляр // Український журнал прикладної економіки. – 2019. – Том 4. – № 1. – С. 48–54. – ISSN 2415-8453.

Анотація

Вступ. Підприємства транспортної галузі орієнтовані на інноваційні засади розвитку. Основними ідеями такого підходу є орієнтація на дотримання стандартів якості, вивчення внутрішніх факторів оновлення, адаптування послуг до вимог та потреб споживачів. Перепонами на шляху ефективного функціонування підприємств, які надають транспортні послуги, є недотримання європейських стандартів у процесі надання послуг, недостатній рівень сервісного обслуговування та безпеки перевезень, забруднення навколишнього середовища через використання застарілих технологій у галузі транспорту.

Мета. Метою статті є оцінювання існуючого стану та пошук шляхів інноваційного розвитку підприємств транспортної галузі на регіональному рівні.

Методологія. У процесі дослідження використано методи порівняння, аналізу, теоретичного та логічного узагальнення.

Результати. Охарактеризовано визначення дефініції «інноваційний розвиток» як процесу та діяльності. Розглянуто проблемні питання інноваційного розвитку транспортної системи регіону. Встановлено, що стратегічною метою вдосконалення транспортної галузі регіону є задоволення потреб інноваційного розвитку економіки та суспільства в конкурентоспроможних транспортних послугах. Охарактеризовано незадовільний стан транспортної системи країни та її регіонів. Визначено причини такого стану речей. Встановлено значимість інноваційних процесів у розвитку вітчизняної транспортної галузі. Обґрунтовано необхідність інноваційного розвитку підприємств транспортної галузі. Запропоновано алгоритм використання системи управління інноваційним розвитком транспортної галузі регіону. Наведено переваги такої системи управління. Визначено напрями активізації інноваційного розвитку транспортної галузі регіону.

Висновки. Стратегічні плани розвитку транспортної системи України формуються з урахуванням особливостей інноваційного розвитку. Інноваційна діяльність транспортного підприємства має бути направлена на ліквідацію існуючих недоліків у процесі їх діяльності. Формування збалансованої за видами транспорту національної системи повинно відбуватися з урахуванням потреб користувачів транспортних послуг.

Ключові слова: інновації; інноваційний розвиток; регіон; управління; транспортна галузь; ринок послуг.

© Світлана Олександрівна Машканцева, Лариса Борисівна Скляр, 2019

Svetlana MASHKANTSEVA

Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Department of Economic Theory and Entrepreneurship in Maritime Transport, National University of Odessa Naval Academy

Larisa SCLAR

Ph.D., Associate Professor, Department of Accounting and Auditing,
Odessa National Academy of Food Technologies

NNOVATIVE DEVELOPMENT OF THE REGION TRANSPORT SYSTEM: PROBLEMS AND PROSPECTS

Abstract

Introduction. *Transport companies are focused on innovative principles of development. The main ideas behind this approach are to focus on quality standards, to study internal factors of renewal, to adapt services to the needs of consumers. Obstacles to the efficient functioning of transport service providers are non-compliance with European standards in the service delivery process, insufficient level of service and transportation safety, environmental pollution through using of outdated transport technologies.*

The purpose of the article is to evaluate the current state and to find ways of innovative development of transport enterprises at the regional level.

Methodology. *Methods of comparison, analysis, theoretical and logical generalization were used in the research process.*

Results. *The definition determination of «innovative development» as a process and activity is characterized. The problems of the region transport system innovative development are considered. It is established that the strategic goal of the region transport industry improvement is to meet the innovative development needs of economy and society in competitive transport services. The unsatisfactory condition of the state transport system and its regions is characterized. The reasons for this state of affairs have been identified. The importance of innovative processes in the domestic transport industry development is established. The enterprises innovative development necessity of the transport industry is substantiated. The algorithm of the management system using of the region transport industry innovative development is proposed. The advantages of such a management system are given. The directions of innovative development activation of the region transport industry are determined.*

Conclusions. *Strategic plans for the transport system development of Ukraine are formed taking into account the peculiarities of innovative development. The innovative activity of the transport enterprise should be aimed at eliminating the existing shortcomings in the process of their activity. Formation of a balanced national transport system should take into account the needs of transport service users.*

Keywords: *innovation, innovative development, region, management, transport industry, services market.*

JEL classification: L 19; O 31; O 32; P 27; R 11

Вступ

На сучасному етапі функціонування вітчизняної економічної системи істотно змінилося співвідношення пріоритетів макро- і мікроекономіки, зовнішніх і внутрішніх транзакційних витрат, прямих іноземних інвестицій в Україну і з країни, внаслідок чого змінені вектори розвитку суб'єктів господарювання. В умовах конкурентної боротьби підприємства транспортної галузі переходять на інноваційні засади розвитку, базовим положенням якого є вивчення внутрішніх факторів оновлення, забезпечення стандартів якості, адаптації послуг до вимог та потреб споживачів. Науковими дослідженнями

доведено, а практичною діяльністю підтверджено, що основними чинниками розвитку будь-якої економічної системи є інноваційні, тобто нові техніка і технології, організація праці і виробництва, мотиваційна система тощо. Більшість інноваційних чинників в розвитку економіки соціально-економічної системи забезпечує перехід на принципово новий тип розвитку, який дозволяє їй набути важливих якостей у ринковому середовищі та забезпечити високу конкурентоспроможність відповідної системи. Україна має досить вигідне географічне розташування на Євразійському континенті, що сприяло формуванню в регіонах міцного транспортного вузла, через який проходять важливі торговельно-транспортні шляхи. За таких умов транспортна система регіонів має підґрунтя для розвитку та виходу на лідируючі позиції серед інших галузей економічної системи держави. Транспортна система регіону має багато проблем, основними з яких є невідповідність технологічного та технічного рівня вітчизняного транспорту європейським вимогам, відставання розвитку технологій транспортних послуг, низький рівень сервісного обслуговування, незадовільний рівень безпеки перевезень, значне екологічне навантаження транспорту на навколишнє середовище тощо. Все це впливає на зниження конкурентоспроможності транспорту на ринку перевезень. Запровадження інноваційної діяльності на транспортних підприємствах позитивно вплине на розвиток транспортної системи регіону.

Теоретичні засади інноваційного розвитку підприємств досліджуються у наукових працях: А. Аткинсона, І. Алексєєва, І. Александрова, С. Біра, П. Дойля, М. Кизима, Т. Клебанової, С. Ілляшенка, М. Крупки, О. Лапко, Г. Пашути, В. Петренка, О. Пушкаря, Ю. Маленкова, К. Плетнева, П. Хорвата, К. Крістенсена, М. Рейнора, М. Рогози, Б. Санто, Л. Саломатіної, Б. Твісса, О. Тридіда, М. Фрідмена, О. Ястремської та ін. Питання стану та розвитку транспортної галузі, сучасних технологій перевезення вантажів вивчали: О. Бакаєв, В. Сергєєв, Л. Міротін, В. Назаренко, Д. Ніколаєв, О. Проценко. Проте, в умовах сьогодення проблема інноваційного розвитку транспортної системи на регіональному рівні потребує подальшого вивчення.

Мета та завдання статті

Метою статті є оцінка стану та перспектив інноваційного розвитку транспортної галузі на регіональному рівні. Для досягнення поставленої мети було вирішено такі завдання: розглянути поняття «інноваційний розвиток»; розглянути проблемні питання інноваційного розвитку транспортної системи регіону; надати пропозиції щодо перспектив інноваційного розвитку транспортної галузі регіону в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу дослідження

В динамічних умовах сьогодення інноваційний вектор розвитку транспортної галузі є необхідним підґрунтям формування її конкурентних переваг. Сформований науковий базис до визначення поняття «інноваційний розвиток» має безліч теоретико-прикладних підходів. Так, П. В. Егоров та О. Шакура стверджують, що інноваційний розвиток – це процес збалансованого вдосконалювання різних сфер діяльності суб'єктів господарювання на основі впровадження науково-технічних, організаційно-комунікаційних і фінансово-економічних інновацій, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності, ділової активності, забезпечення фінансової стійкості, ліквідності й платоспроможності суб'єктів господарювання [1, с. 48].

Аналогічної думки дотримується М. Касс і визначає інноваційний розвиток як складний та довготривалий процес інноваційних перетворень на підприємстві, що включає набір цілей, заходів, які плануються, систему мотивації та способи фінансування; закономірно та послідовно здійснюваний процес конкретних заходів щодо проведення наукових досліджень і розробок, створення новацій та освоєння їх у виробництві з метою отримання нової або покращеної продукції, нової або удосконаленої технології виробництва [2, с. 67].

В свою чергу, І. Федулова визначає такий розвиток підприємства, де джерелом є інновації [3, с. 116]. На думку О. Адаменко інноваційний розвиток – це діяльність підприємства, що спирається на постійний пошук нових методів та засобів задоволення потреб споживачів та підвищення ефективності господарювання; розвиток, що передбачає розширення меж інноваційної діяльності та впровадження інновацій в усі сфери діяльності підприємства [4, с. 8].

Відтак, аналіз наведених визначень дозволяє зробити висновок, що ряд науковців розглядають інноваційний розвиток як процес, інші – як діяльність. Модель інноваційного розвитку характеризується складною структурою, головними елементами якої є: система наукових знань; система освіти та підвищення кваліфікації; система комерціалізації наукових знань та інновацій; система трансферу інновацій; система захисту інтелектуальної власності; система використання інновацій; система управління і регулювання інноваційного розвитку.

Стратегічною метою розвитку транспортної галузі регіону є задоволення потреб інноваційного розвитку економіки і суспільства в конкурентоспроможних транспортних послугах [5, 6]. Стан виробничо-технічної бази та технологічний рівень підприємств перевезень за багатьма параметрами не відповідають зростаючим потребам суспільства та європейським стандартам якості надання транспортних послуг. Водночас скорочення обсягів перевезень пов'язане із критичним станом інфраструктури та рухомого складу залізничного транспорту, що заважає доставляти вантажі швидко, вчасно та без втрат.

Слід зазначити, що транспортна система як в цілому по Україні, так і по регіонах, значною мірою не відповідає світовим стандартам, а також вимогам, прийнятим в Європейському Союзі, а її інфраструктура та обладнання суттєво відстають від європейської через відсутність послідовної реалізації загальної стратегії розвитку транспортного сектора та програм для окремих видів транспорту.

На нашу думку, така ситуація спричинена:

- повільними темпами й масштабами розбудови транспортної інфраструктури України порівняно з країнами ЄС, Азії та Сходу, й навіть найближчих сусідів України – Росії та Білорусі;

- техніко-технологічним відставанням транспортної системи, що здорожує процес доставки товару та призводить до переорієнтації транспортних потоків в обхід території України;

- наявністю «вузьких місць» на залізничному транспорті, що перешкоджає налагодженню зв'язку із портовою сферою;

- дефіцитом належного сервісу (інформаційний супровід перевезень, тривалі контрольні процедури під час перетину кордону), низькою швидкістю перевезень, тарифними умовами.

Визначальним фактором, що здатний вивести транспорту галузь регіону із кризи на відповідний техніко-технологічний рівень, є інноваційний розвиток та активне впровадження інноваційних процесів. Процес і термін інноваційного відродження транспортної галузі перебувають залежно від обсягів фінансової підтримки інновацій. Потреба пришвидшеного техніко-технологічного розвитку зумовлює перехід на модель інноваційно-інвестиційного розвитку, у якій розроблення та впровадження інновацій стимульовано достатнім інвестиційним забезпеченням.

Інноваційний розвиток транспорту полягає у створенні умов для економічного зростання, підвищення конкурентоспроможності національної економіки й якості життя населення через забезпечення доступу до безпечних і сучасних транспортних послуг, перетворення географічних особливостей країни на її конкурентні переваги [7, 8].

До основних причин, що обумовлюють необхідність інноваційного розвитку підприємств транспортної галузі, можна віднести:

-
- заострення конкуренції та намагання максимізувати прибуток;
 - збільшення попиту споживачів на послуги;
 - необхідність формування позитивного іміджу та репутації підприємства;
 - впровадження у процес надання послуг наукових винаходів та розробок для підвищення ефективності діяльності підприємства.

Враховуючи складність і важливість інноваційного розвитку в транспортній галузі є об'єктивна необхідність формування системи управління, яка б охоплювала всі етапи інноваційного процесу, сприяла ефективному використанню ресурсів, контролювала всі етапи, здійснювала заходи, пов'язані з мотивацією учасників процесу, їх навчанням тощо. Методика формування системи управління інноваційним процесом передбачає такі етапи:

- визначення цілей, завдань, функцій управління;
- визначення необхідних операцій управління, обсягів і напрямків інформації;
- обґрунтування технологій і технічних засобів для виконання функцій управління;
- визначення обсягів необхідних інвестицій для формування і технічного оснащення системи управління;
- обґрунтування професійного складу конкретного органу управління і його підрозділів.

Система управління інноваційним процесом складається з підсистем: фінансово-економічної; організаційної; правової; матеріально-технічної; кадрової; інформаційної; консультаційної тощо. Кожна підсистема повинна забезпечити ефективне функціонування процесу створення і використання інновацій. Система управління інноваційними процесами забезпечить взаємовигідну взаємодію розробників інновацій, спеціалістів консультаційної служби і товаровиробників; сталість інноваційного процесу як у часі, так і в просторі. Сталість інноваційного процесу значною мірою забезпечується інфраструктурою, де провідна роль належить державним фінансовим інститутам і приватним кредитним організаціям. Важливе місце в системі управління інноваційним розвитком транспортної галузі регіону належить економічній системі, яка орієнтує процес в цілому, кожний з його етапів на приріст ефективності надання послуг. Фінансово-економічне управління реалізується за допомогою методів, засобів та інструментів планування, оцінки, аналізу, стимулювання, ціноутворення, фінансування. При цьому предметом управління виступає економічний інтерес всіх суб'єктів інноваційної діяльності як основний мотив до підвищення ефективності діяльності [9, с. 223].

Отже, напрямами активізації інноваційного розвитку транспортної галузі регіону є:

- розширення співпраці малих інноваційних підприємств, створених на базі закладів освіти або науково-дослідницьких установ з суб'єктами господарської діяльності на транспорті за умов впровадження інноваційних розробок;
- залучення до співробітництва компаній ІТ-індустрії для розробки моделей бізнес-процесів транспортних підприємств, заснованих на їх мережевій взаємодії з підприємствами-партнерами, програмного забезпечення проектного управління оптимізацією процесів реалізації сумісних інноваційних проектів на транспорті, програм створення та надання електронних транспортних послуг і послуг електронної логістики;
- розвиток лізингових відносин безпосередньо між виробниками транспортних засобів і підприємствами транспорту без залучення до процесу купівлі-продажу зайвих посередників;
- стимулювання розвитку внутрішньої інноваційної активності працівників транспортних підприємств.

Запровадження інноваційних підходів до управління підприємствами з урахуванням вимог ринку послуг, галузевих і регіональних особливостей є пріоритетним завданням досягнення ефективності та конкурентоспроможності діяльності транспортної галузі регіону.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Інноваційний розвиток транспортної галузі регіону забезпечить формування пропозиції послуг на ринку, визначить стратегічні напрями у даній сфері, розробку стратегії розвитку підприємств у довгостроковому періоді, створення й удосконалення системи комунікацій, спрямовану на підвищення ефективності реалізації послуг, формування інноваційної організаційної структури управління, впровадження системного контролінгу розвитку послуг на ринку. Інноваційна діяльність на транспортному підприємстві має бути спрямована на вирішення таких завдань: забезпечення високої якості транспортних послуг; своєчасність виконання замовлень та перевезень; забезпечення безпеки перевезень як пасажирів, так і вантажів; підвищення комфортабельності перевезень пасажирів; впровадження сучасних інформаційних систем; використання енергозберігаючих технологій, підвищення екологічності транспортних послуг. Пріоритетами мають стати формування в Україні ефективного конкурентоспроможного ринку транспортних послуг і побудова збалансованої за видами транспорту національної транспортної системи, здатної задовольнити в повному обсязі потреби економіки та населення у перевезеннях, забезпечити належну якість і безпеку перевізного процесу, зменшити негативний вплив транспорту на довкілля, а також повною мірою реалізувати транзитний потенціал України.

Список літератури

1. Егоров П. В., Шакура О. А. Синтез механизмов управления инновационным развитием промышленности Украины: монография. Донецк: ООО «Юго-Восток, ЛТД», 2009. 168 с.
2. Касс М. Е. Формирование стратегии инновационного развития предприятия на основе управления нематериальными активами: монография. – Н. Новгород: ННГАСУ, 2011. 159 с.
3. Федулова І. В. Синергетична еволюційна модель інноваційного розвитку підприємства. Наук. пр. Нац. ун-ту харчових технологій. 2010. №36. С. 114-118.
4. Адаменко О. А. Концептуальні засади інноваційного розвитку підприємств. Наукові праці Національного у-ту харчових технологій. 2010. №35. С. 5-10.
5. Лагодієнко В. В., Корнієцький О. В. Логістика по-японськи: підвищення ефективності діяльності підприємств. *Культура народів Причорномор'я*. 2014. №275. С. 207-210.
6. Лагодиенко В. В., Корниецкий А. В. Понятие сущности и функций управления в логистических системах. *Балтийский гуманитарный журнал*. 2014. №4(9). С. 145-147.
7. Мудрак Р. П., Лагодієнко В. В., Лагодієнко Н. В. Вплив сукупних витрат на обсяги національного виробництва. *Економічний часопис – XXI*. Scopus Indexed. 2018. №172 (7-8). С. 44-50.
8. Martunyuk O., Vitvitskaya O., Lagodiyenko V., Krupitsa I. Formation of an innovative concept of management on the basis of reconstruction of genetic algorithm of management technology.
9. Климчук А. О. Сучасна парадигма забезпечення конкурентних переваг підприємства. *БізнесІнформ*. 2014. №1. С. 221–225.

References

1. Egorov, P. V. and Shakura, O. A. (2009). *Sintez mehanizmov upravlenija innovacionnym razvitiem promyshlennosti Ukrainy*. [Synthesis of management mechanisms for the innovative development of the industry of Ukraine]. ООО «Jugo-Vostok, LTD». Donetsk. Ukraine.
2. Kass, M. E. (2011). *Formirovanie strategii innovacionnogo razvitija predpriyatija na osnove upravlenija nematerial'nymi aktivami*. [Formation of a strategy for innovative development of an enterprise based on intangible asset management]. NNGASU. N. Novgorod. Russia.
3. Fedulova, I. V. (2010). "Synergetic evolutionary model of innovative development of the enterprise". *Nauk. pr. Nacz. un-tu xarchovy`x texnologij*. no. 36. pp. 114-118.
4. Adamenko, O. A. (2010). "Conceptual principles of innovative development of enterprises". *Naukovi praci Nacional`nogo u-tu xarchovy`x texnologij*. no. 35. pp. 5-10.
5. Lagodiyenko, V. V. and Korniyecz`ky`j, O. V. (2014). «Logistics in Japanese: Increasing the efficiency of enterprises». *Kul`tura narodov Pry`chernomor`ya*. no. 275. pp. 207-210.
6. Lagodienko, V. V. and Kornieckij, A. V. (2014). «The concept of the essence and functions of management in logistic systems». *Baltijskij gumanitarnyj zhurnal*. no. 4(9). pp. 145-147.
7. Mudrak, R. P. and Lagodiyenko, V. V., Lagodiyenko, N. V. «Impact of total costs on national production». *Ekonomichny`j chasopy`s – XXI*. no 172 (7-8). pp. 44-50.
8. Martunyuk O., Vitvitskaya O., Lagodiyenko V., Krupitsa I. Formation of an innovative concept of management on the basis of reconstruction of genetic algorithm of management technology.
9. Kly`mchuk, A. O. (2014). "Modern paradigm of providing competitive advantages of the enterprise". *BiznesInform*. no. 1. pp. 221–225.

Стаття надійшла до редакції 22.12.2018 р.